

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ
ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ
РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ

Ірина Мося,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник

відділу фахової передвищої освіти

Інституту професійної освіти НАПН України,

<https://orcid.org/0000-0001-7641-3352>

e-mail: mosyaira@ukr.net

Анотація. У статті визначаються особливості, характерні риси, умови застосування методу проєктів у розвитку професійної компетентності викладачів фахового коледжу. Запропоновано структуру технології проєктного навчання, що складається з трьох стадій (запуск проєкту; виконання; захист) та дев'яти етапів, які відображають складники реальної дослідницької діяльності. Зроблено висновок про доцільність організації тренінгових занять для розвитку у викладачів інноваційних знань, умінь, навичок.

Ключові слова: технологія проєктного навчання, викладач, фаховий коледж, освітній процес, проєкт, професійна компетентність.

Abstract. The article defines the features, characteristics, and conditions for applying the project method in the development of professional competence of teachers of a vocational college. The structure of the project learning technology is proposed, consisting of three stages (project launch; implementation; defense) and nine stages that reflect the components of real research activities. The conclusion is made about the feasibility of organizing training sessions for the development of innovative knowledge, skills, and abilities among teachers.

Keywords: project learning technology, teacher, vocational college, educational process, project, professional competence.

Динамічні зміни у професійній освіті, детерміновані невідпинним розвитком науково-технічного прогресу, переорієнтацією виробництва на високі технології (англ. *high technology, high tech, hi-tech*) підсилюють актуальність проблеми професійного зростання педагогічних працівників, зокрема викладачів фахових коледжів. Актуалізуються завдання системного підвищення професійної компетентності педагогічних працівників, умінь і навичок відбирати, адаптувати і конструктивно застосовувати ефективні педагогічні технології і форми навчання, доповнювати зміст навчальних програм сучасними новітніми знаннями. Слід добре усвідомити, що ні курсове підвищення кваліфікації, ні стажування, що здійснюються періодично на основі заздалегідь розроблених програм та планів, нині не можуть надати знання і уміння організації освітнього процесу на довгу перспективу: все набуває стрімко змінюється, а ще донедавна декларовані педагогічні інновації

(змішане навчання, формувальне оцінювання, цифрові технології, SMART-комплекси навчальних дисциплін тощо) вже сьогодні є традиційними, узвичаєними засобами чи методиками. Тому сучасний педагогічний працівник, особливо початківець чи молодий викладач, має навчитися самостійно, системно і послідовно опановувати нове педагогічне знання, а методична служба повинна сприяти цьому, реалізовувати в коледжі кращі зразки «корпоративного навчання», принципи «Організації, що навчається» [1]).

Тож у своєму дослідженні ми вважаємо актуальним розглянути характерні особливості методу проєктів – продуктивної педагогічної технології професійного розвитку педагогічних працівників фахового коледжу і, разом з тим, ефективної методики активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахових молодших бакалаврів.

Мета дослідження – визначити особливості, характерні риси, умови застосування методу проєктів у розвитку професійної компетентності викладачів фахового коледжу.

Методи дослідження: для досягнення мети використано теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення – для вивчення наукових праць, матеріалів науково-практичних конференцій, методичної літератури для вивчення стану та рівня розробленості досліджуваної проблеми; порівняння – з метою вивчення наукових підходів щодо розв’язання проблеми; аналіз і синтез – задля розроблення змісту і процесу опанування викладачами тренінг-курсом «Проектні технології у фаховій передвищій освіті»; емпіричні методи (педагогічне спостереження, опитування – для визначення напрямів, технологічних етапів опанування викладачами проєктною діяльністю).

Сьогодні педагогічна наука активно досліджує педагогічні технології, що забезпечують ефективність, продуктивність і якість педагогічного процесу у закладах освіти. Значну увагу вчені приділяють методу проєктів – такої організації навчання, за якої учні «... набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проєктів» [4, с. 205]. Метод проєктів як педагогічна технологія виник у другій половині XIX століття у сільськогосподарських школах США як результат обґрунтованої Дж. Дьюї концепції прагматичної педагогіки («навчання через діяльність»; «вивчення музики має передбачати створення власної музики») [3]. В історії української педагогічної думки одним з перших висвітлив характерні риси, особливості, теоретичні і практичні аспекти методу проєктів видатний вітчизняний учений-педагог Г. Ващенко у книзі «Загальні методи навчання» [3]. Аналізуючи англійський і американський досвід проєктного навчання, учений переконливо доводить, що суттєвою перевагою цього методу є «наближення школи до життя»: «Тільки при застосування методу проєктів у вузькому розумінні його учень живе дійсним повним життям, що має сенс само в собі. Він робить не вправи як такі, а дійсну роботу, що сама в собі, незалежно від впливу на розвиток здатностей учня, має певну об’єктивну вартість» [5, с. 342].

Широкоаспектний аналіз методу проєктів як педагогічної (та інтерактивної) технології розглядається й у працях Т. Бачинської, Л. Бодько,

С. Бондар, Т. Волковської, А. Кіктенко, Н. Кулалаєвої, П. Лузана, О. Пехоти, Г. Романової, С. Сисоєвої, М. Чепіль та ін.

Однак слід зазначити, що малочисельними є праці щодо застосування проєктної технології і у професійній освіті. Зокрема, привертає увагу колективна монографія «Теорія і практика проєктного навчання у професійно-технічних навчальних закладах», у якій автори визначають основні підходи, принципи, дидактичні і соціально-психологічні умови проєктного навчання, досліджують готовність майбутніх кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та автотранспортної галузей до проєктної діяльності, а також готовність педагогічних працівників до розроблення проєктних технологій. Пропонований авторами тренінг-курс із розроблення і застосування проєктних технологій є, на нашу думку, важливим напрямом професійного розвитку педагогічних працівників.

За безумовної важливості наявних наукових праць, все ж слід зауважити, що проблема застосування технології проєктного навчання у розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів є недостатньо вивченою і потребує застосування нових підходів щодо її розв'язання. У підтвердження цьому варто звернути увагу на те, що для позначення навчальної проєктної діяльності учені використовують різні поняття, зокрема: метод проєктів; технологія навчального проектування; технологія проєктного навчання; метод навчальних проєктів; проєктна технологія; проектування тощо. Тому коротко зупинимося на усталених положеннях теорії проєктного навчання.

Насамперед зазначимо, що цей вкрай важливий для навчання, виховання і розвитку особистості учня/студента спосіб опанування досвідом дослідницької діяльності, базується на таких положеннях:

- проблема, що лежить в основі проєкту, потребує для її вивчення комплексу інтегративних знань, а домінантним способом її вирішення є дослідницький метод;
- технологія проєктного навчання завжди зорієнтована на самостійну діяльність тих, хто навчається, вона привчає їх до планової систематичної роботи;
- виконання проєкту формує дослідницьку культуру учня/студента, оскільки ця технологія передбачає виконання усіх етапів наукового дослідження (визначення проблеми, формулювання мети, визначення дослідницьких завдань, розроблення та приймання гіпотез, визначення методів наукового пошуку, проведення дослідження, аналіз отриманих результатів, оформлення висновків, планування подальших наукових розвідок);
- результати навчального проектування повинні мати, насамперед, практичне значення, а саме – бути певним чином матеріалізовані.

Отже, проєктна діяльність є ефективною формою навчання, що має чітко сформульовані мету, завдання, зміст, обмежені терміни часу і вчить тих, хто навчається, бути логічними й послідовними у досягненні поставлених цілей. Поряд з цим, технологія проєктного навчання, не дивлячись на її

прагматичність, досить гнучка і варіативна. Зокрема, освітня практика нині використовує вкрай широку палітру проєктів, що задовольняють регіональні, соціальні, професійно-педагогічні вимоги до їх змісту [7]:

1) *практико-орієнтований проєкт* може бути замовлений ззовні, або виконуватися задля задоволення потреб та інтересів його учасників. Результати такого проєктування визначені заздалегідь, вони можуть використовуватися у закладі освіти, в соціумі, особисто виконавцями;

2) *дослідницький проєкт* за змістом та структурою нагадує реальне наукове дослідження. Структурно такий проєкт включає обґрунтування актуальності обраної теми, формулювання проблеми, визначення мети та завдань проєктування, висунення гіпотези з подальшою її перевіркою, обговорення результатів дослідження (проєктування);

3) *інформаційний проєкт* спрямований на цілеспрямований пошук інформації про певне явище, процес чи об'єкт з метою аналізу, узагальнення та презентації певній аудиторії;

4) *творчий проєкт* передбачає довільний, інтуїтивний, інколи нетрадиційний підхід до отримання та оформлення результатів наукового пошуку. За результатами виконання творчого проєкту розробляються відеофільми, створюються альманахи, твори образотворчого чи декоративно-прикладного мистецтва тощо;

5) *рольовий проєкт* є найбільш складним у розробці та реалізації, бо учасники беруть на себе ролі літературних чи історичних персонажів, вигаданих героїв і т.п. Результат проєкту залишається відкритим аж до завершення;

6) *вебквест* (від англ. *web* – всесвітнє павутиння, та *quest* – пошук, пошуки пригод) – це розв'язування певної проблеми учасниками за допомогою цифрових технологій в умовах ігрової рольової взаємодії; інколи веб-квест розглядають з позиції педагогічної технології (це «інноваційна педагогічна ігрова технологія, що передбачає виконання учнями навчальних, пошуково-пізнавальних проблемних завдань відповідно до ігрового задуму/сюжету, під час якого вони добирають та упорядковують інформацію, виконують самостійну, дослідницьку роботу, що сприяє систематизації та узагальненню вивченого матеріалу, його збагаченню та поданню у вигляді цілісної системи» [8, с. 29].

У численних науково-педагогічних працях, присвячених навчальному проєктуванню, учені ще поділяють проєкти за кількістю учасників проєктування (індивідуальні, групові, парні проєкти); проєкти сучасній педагогіці проєкти ще поділяють за комплексністю й характером контактів (монопроєкт, міжпредметний проєкт), за тривалістю виконання (міні-проєкти, короткотермінові проєкти, річні) [66, с. 488], за кількістю учасників виконання проєкту – індивідуальний, парний, груповий; за комплексністю й масштабністю виконання – монопроєкт, мікропроєкт, мультипроєкт, міждисциплінарний проєкт тощо.

Варто погодитися з науковцями у тому, що це вкрай ефективна інноваційна педагогічна технологія, яка суттєво активізує та інтенсифікує

навчально-пізнавальну діяльність студентів. Проте для системного, цілеспрямованого застосування технології проєктного навчання в сучасному освітньому процесі фахового коледжу необхідно, насамперед, врахувати особливості сучасної педагогічної діяльності викладачів. Мова, насамперед, про змішане навчання, за якого «дидактична домінанта» зміщується в бік індивідуальної самостійної роботи студентів щодо виконання навчальних завдань, жорстко передбачених освітніми програмами. Крім того, здобувачі освіти, педагогічні працівники часто стикаються з проблемою відсутності електроенергії, неякісною роботою Інтернету тощо, що унеможливорює своєчасне і якісне виконання дослідження. Не менш важливою обставиною, яка суттєво гальмує широке впровадження методу проєктів в освітню практику, є брак конкретних, простих і зрозумілих методик, які дають відповідь на питання: як застосувати навчальне проєктування під час опанування студентами матеріалом конкретної дисципліни?

Додамо, що подекуди на конференціях, семінарах, у наукових статтях висвітлюється досвід участі студентів у вкрай важливих, актуальних, практико-орієнтованих соціальних проєктах («Життя без сміття»; «Живи до старості та вчись»; «Школа добрих звичок» тощо). Цілі таких соціальних проєктів досить високі – формування екологічної культури студентів, розвиток наукового світогляду, культивування умінь практикантів використовувати набуті знання у власній щоденній діяльності, у життєдіяльності студентської спільноти тощо. Але, зазвичай, кількість таких студентів-проєктантів обмежена, а їх дослідницька діяльність, на нашу думку, дещо «віддалена» від запрограмованого освітнього процесу.

Наведену особливість доцільно враховувати при опануванні студентами конкретної навчальної дисципліни, коли до проєктування залучається вся студентська група. Мова про те, що навчальне проєктування варто розглядати як педагогічну технологію – цілеспрямовану, поетапну організацію освітнього процесу, яка «відображає науково обґрунтований проєкт логічно структурованої системи педагогічної взаємодії для гарантованого досягнення запланованих результатів навчання, виховання та розвитку особистості» [8, с. 29].

Наведені обставини враховувалися нами при проведенні регіонального експерименту «Педагогічні умови професійного розвитку викладачів фахових дисциплін аграрних коледжів» (на базі ВСП «Немішайвський фаховий коледж НУБіП України»). За результатами спостереження, опитування педагогічних працівників було констатовано: існує нагальна потреба розвитку здатностей викладачів до розроблення і використання сучасних проєктних технологій. Для проведення тренінгових занять було розроблено структуру технології навчального проєктування (рис. 1), яку слухачі опановували у перебігу вебінарів.

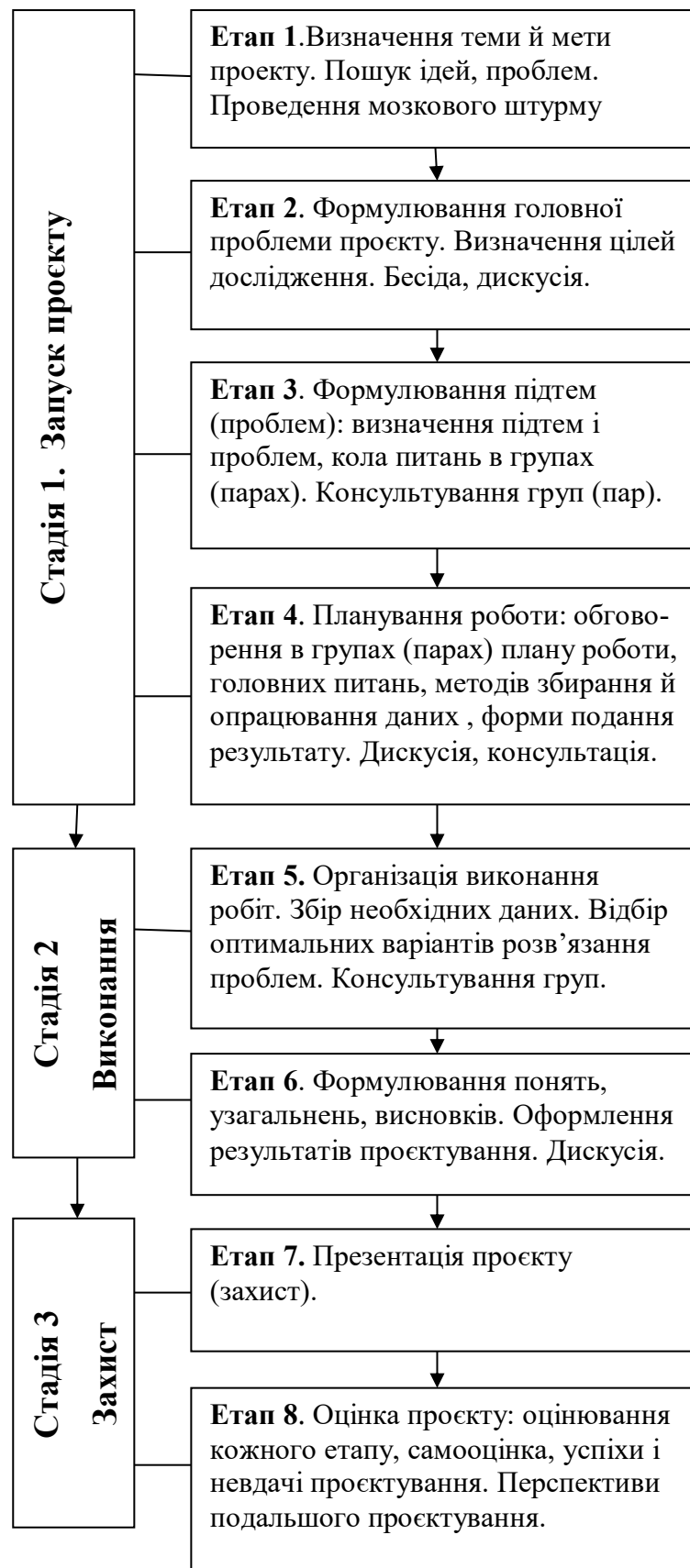

Рис. 1. Структура технології проєктного навчання

При цьому на конкретних прикладах виконання проєктів слухачі опановували зміст та характер діяльності учасників проєктування, а застосування мозкового штурму, аналізу педагогічних ситуацій, розігрування ролей суттєво активізувало процес оволодіння викладачами сучасними інноваційними знаннями, уміннями й навичками.

Отже, метод проєктів варто розглядати як педагогічну технологію, що має цілеспрямовано, поетапно, системно застосовуватися в реальному освітньому процесі фахового коледжу. Для підвищення ефективності проєктної діяльності здобувачів освіти варто, насамперед, розвинути уміння і навички викладачів розробляти та цілеспрямовано застосовувати вказану педагогічну технологію при опануванні майбутніми фаховими бакалаврами як змістом конкретної навчальної дисципліни, так і кваліфікацією (міждисциплінарний проєкт) у цілому.

Перспективи подальшого наукового пошуку пов'язуємо з обґрунтуванням та розробленням методичної системи цілеспрямованого розвитку професійної компетентності викладачів аграрного коледжу.

Список посилань

1. Pedler M., Burgoin J., Boydell T. The learning company: a strategy for sustainable development. L.: The McGraw Companies, 2005. 375 p.
2. Senge P. The Fifth Discipline. The Art and Practice of the Learning Organization. New York: Doubleday, 1994. 413 p.
3. Дьюї Д., Дьюї Е. Школи майбутнього. Народна освіта. 2000. № 8. С. 244-269.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко ; гол. ред. Світлана Головка. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Ващенко Г. Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. Всеукр. наук. пед. т-во ім. Г. Ващенка. Київ. :Варта, 1997. 415 с.
6. Теорія і практика проєктного навчання у професійно-технічних навчальних закладах. монографія / В. М. Аніщенко, М. В. Артюшина, Т. М. Герлянд, Н. В. Кулалаєва, Г. М. романова, М. М. Шимановський та ін.; за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої. – Житомир: «Полісся», 2019. – 208 с.
7. Мося І. А. Формування самоосвітньої компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у процесі загальноосвітньої підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2013. 283 с.
8. Сокол І.М. Веб-квест як інноваційний метод формування творчої особистості / І.М. Сокол // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2013. – № 2(9). – С.28-31.
9. Лузан П. Г. (2024). Про дефініцію поняття «педагогічна технологія». In: *Вища школа і ринок праці: інтеграція, модернізація, інтернаціоналізація*: Всеукраїнська науково-практична конференція (19-21 жовтня 2016 р.), (с. 133-135). Мукачево: видавництво МДУ. <http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1343/1/.pdf>